

*Коваленко А. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
докторант
Національної академії внутрішніх справ*

НАУКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД

Анотація. У статті проаналізовано поняття наукового супроводження, з'ясовано його сутність та значення, а також проаналізовано отримані теоретичні конструкції в контексті діяльності конкретних підрозділів Національної поліції України.

Ключові слова: наукове супроводження, поліція, поліцейська діяльність, наука, забезпечення прав людини.

Постановка проблеми. Сьогодні рівень злочинності в Україні та кількість вчинених злочинів непинно зростає, а заходи протидії, що реалізуються поліцією в рамках її діяльності, виходять своєю чергою на якісно новий рівень. Наукове супроводження поліцейської діяльності в даному аспекті відіграє одну з найбільш вагомих ролей.

Сучасна правова державність володіє необхідним інструментарієм, що дозволяє поліцейським підрозділам прогнозувати вчинення злочинів, аналізувати наявні проблеми, які мають нормативне підґрунтя та недоліки практичної реалізації. Вказана тематика актуалізується також і в умовах стрімкого зростання рівня наукового осмислення проблем поліцейської діяльності, як в межах нашої держави, так і на теренах всього світу. Враховуючи значні напрацювання сучасних вчених у відповідному питанні, належить констатувати, що воно характеризується неймовірною широтою, але автором акцентується увага на окремій його галузі – науковому супроводженню діяльності Національної поліції України. Саме ця тематика перебуває у тісному взаємозв'язку із процесами запобігання та протидії злочинності, оскільки від ефективного функціонування відповідних процесів залежить успіх у пошуку та викритті злочинців, розкритті вже вчинених злочинів, попередженню тих, що плануються, а також рівень нормативно-правового забезпечення діяльності поліції.

Вказана тематика є відносно новою для юридичної науки, але все ж окремі її аспекти неодноразово поставали наріжним каменем у дослідженнях багатьох досвідчених і авторитетних вітчизняних вчених, а саме: Є.А. Антонова, М.В. Борисової, К.К. Горяїнова, Д.В. Гребельського, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, В.М. Костюкевича, А.М. Лисенка, В.А. Лукашова, С.С. Овчинського, В.Л. Ординського, В.І. Рудешка, О.А. Шинкарука та багатьох інших, але зважаючи на недостатньо приділену увагу сутності та значенню наукового супроводження діяльності Національної поліції України, вказана тематика набуває нового наукового значення та потребує подальших розвідок.

Метою статті є окреслення поняття наукового супроводження загалом та в контексті специфічної діяльності поліції, а також з'ясування сутності відповідних процесів, дослідження функціонування органів поліції України, що мають серед

завдань наукове супроводження з практичної точки зору. Своєю чергою поставлена мета зумовила необхідність розв'язання ряду дослідницьких завдань, а саме: 1. Окреслення поняття наукового супроводження загалом, дослідження його елементів та підведення теоретичних висновків з даного питання; 2. Дослідження сутності наукового супроводження діяльності Національної поліції України з урахуванням досвіду функціонування різних органів та підрозділів, що мають серед завдань наукове супроводження.

Об'єктом статті виступають суспільні відносини в сфері наукового супроводження поліцейської діяльності.

Предметом дослідження є науково-дослідна, науково-методична та інша наукова діяльність поліцейських підрозділів.

Виклад основного матеріалу статті. Діяльність органів Національної поліції України є складним та багаторівневим процесом, для вдосконалення та забезпечення якого функціонують безліч різноманітних інститутів. Основна мета поліцейської діяльності покликана забезпечувати права і свободи громадян України від посягань та розслідувати вже вчинені правопорушення.

Саме це і актуалізує значення наукового супроводження поліцейської діяльності в сучасній Україні, оскільки саме наука кримінального, адміністративного, цивільного та іншого права і процесу сприяє постійному розвитку методів розслідування, розширенню нормативно-правового забезпечення діяльності поліції, пошуку тенденцій до вчинення злочинів в майбутньому і багатьом іншим процесам.

Водночас належить акцентувати увагу на тому, що із визначеного завдання частково впливає сутність поняття «наукового супроводження», але необхідно дослідити також й інші його інтерпретації, з метою більш об'єктивного аналізу та подальшого створення власного, авторського погляду.

Наука своєю чергою характеризується діяльністю, спрямованою на здобуття нового знання. Ознаками науки є: наявність систематизованого знання (наукових ідей, теорій, концепцій, законів, закономірностей, принципів, гіпотез, основних понять, фактів); існування наукової проблеми, об'єкта, предмета досліджень; наявність практичної значущості явища (процесу), що вивчається [1].

Наукою можна назвати лише ту галузь діяльності людини, яка має розроблену систему знань. Наукове дослідження характеризується новизною та обґрунтованістю положень і висновків [2]. Розрізняють повсякденне пізнання і наукове. Повсякденне пізнання спирається лише на знання, які одержані в процесі навчання, життєвого досвіду і здорового глузду, тому має елементи наукового знання та суб'єктивні уявлення. Наукове знання набувається за допомогою особливих наукових методів (емпіричних і теоретичних). Застосування наукових

методів дозволяє правильно висвітлювати об'єктивні закони природи й суспільства [3].

Аналізуючи наведені теоретичні конструкції, слушно зауважити, що в системі національної поліції України функціонує значна кількість підрозділів, що виконують вказану діяльність (тобто наукове супроводження). Своєю чергою, виходячи із завдань, визначених Законом України «Про Національну поліцію», остання бере участь у визначенні основних напрямів розвитку науки і освіти з питань діяльності Національної поліції, в організації та проведенні відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських, кримінологічних і соціологічних досліджень, а також у впровадженні їх результатів в освітній процес та практичну діяльність [4].

Можна відзначити, що наукове супроводження діяльності поліції може складатись із декількох напрямів: науково-дослідного, дослідно-конструкторського та напряму кримінологічних і соціологічних досліджень. У процедурі впровадження результатів в освітній процес та практичну діяльність ці напрями є основними під час наукового супроводження.

І. Драч вважає, що науково-дослідна діяльність є одним із чинників, що сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, яка характеризується високою мотивацією до активної пізнавальної діяльності, розвитку творчих здібностей, досвіду творчої діяльності, характерологічних особливостей особистості [5].

Своєю чергою дослідно-конструкторська робота це сукупність робіт над створенням конструкторської та технологічної документації, виготовленням та випробуванням дослідного або головного зразка певної продукції [6].

Так, необхідно визнати, що певною мірою взаємозумовленість науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності пов'язується з відповідною категорією діяльності Національної поліції України. Надалі автором буде наведено ряд практичних прикладів на підтвердження цього.

Водночас М. Кастельс актуалізує необхідність діагностики суспільства за допомогою соціологічних досліджень. Останній вказує на те, що в сучасному суспільстві «створення інформації, її обробка і передача стають фундаментальним джерелом продуктивності влади» [7]. В даному контексті отримання об'єктивної інформації за допомогою соціологічних досліджень дозволить Національній поліції України корегувати вектор розвитку та звертати увагу на найбільш проблемні з погляду соціуму проблеми.

З цього виходить, що системне використання соціологічної інформації в процесі розробки і ухвалення рішень на різних рівнях державного управління дозволяє максимально виключити можливі помилки, понизити вартість ризику, економічні, політичні і соціальні витрати; через системний, постійний і предметний зворотний зв'язок коригувати будь-які соціально і економічно значимі управлінські дії з метою підвищення їх ефективності [8].

Водночас кримінологічний аналіз злочинності дає можливість розробляти конкретні заходи, спрямовані на боротьбу з нею, будувати цю роботу цілеспрямовано та плановірно, правильно координувати діяльність правоохоронних органів і громадських організацій. Наукове дослідження в кримінології – це процес отримання нових знань про злочинність, причини й умови, що її зумовлюють, особу злочинця для розробки та реалізації заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи з метою запобігання злочинним проявам [9].

Тобто вивчення злочинності, виявлення її детермінантів дає змогу проводити ефективні заходи запобігання злочинності. Разом із тим кримінологічні дослідження дають змогу на основі комплексного вивчення стану злочинності розробити та втілити в правоохоронну практику ефективні заходи запобіжної діяльності.

Фінальний етап наукового супроводження полягає у процедурі впровадження результатів в освітній процес та практичну діяльність.

На думку ряду дослідників, завдання впровадження результатів наукових досліджень у навчальний процес існує, напевно, з моменту становлення вищої школи і не втрачає своєї актуальності донині. Навчальний процес і проведення наукових досліджень у вищій школі повинні бути нерозривно пов'язані між собою і особливо в університетах [10]. Ефективність наукової діяльності вищого навчального закладу слід розглядати, виходячи з головного завдання вищої школи – вдосконалення підготовки висококваліфікованих фахівців [11, с. 177–179]. Наукова діяльність вищого навчального закладу за своїм змістом і призначенням багато в чому відрізняється від поняття про наукову діяльність у науково-дослідних інститутах та центрах, де одним з основних завдань є науковий супровід дослідно-конструкторських робіт [12].

Своєю чергою впровадження результатів завершених досліджень включає дослідне випробування розроблених методик, рекомендацій, інструкцій, техніко-економічних обґрунтувань, які мають прикладний характер. Результати випробувань наукових розробок оформлюються протоколом. Після завершення доопрацювання пропозицій і рекомендацій комісія складає акт про впровадження результатів науково-дослідної роботи з виконаної теми, який затверджується керівництвом організації-замовника і виконавця [13].

Зрештою, належить аргументувати позицію про те, що сутність впровадження результатів наукового дослідження в навчальну чи практичну діяльність полягає в застосуванні отриманих в результаті процесів збору, аналізу, синтезу та підведення підсумків даних, що повинні сприяти підвищенню ефективності роботи в досліджуваному напрямку чи врахувати виявлені неточності в навчальному плані при підготовці фахівців із даного профілю.

Одночасно автор акцентує увагу на аналізі практичних прикладів наукового супроводження поліцейської діяльності окремими органами, що серед своїх функцій мають відповідні положення.

Передусім належить звернути увагу на управління забезпечення прав людини [14], діяльність якого полягає у забезпеченні охорони прав і свобод людей під час виконання покладених на поліцію завдань. Вказаний орган сприяє демократизації та гуманізації стандартів роботи поліції під час виконання покладених на неї завдань, а також забезпечує дієвий контроль за дотриманням законності під час перебування осіб у місцях несвободи.

Найбільш важливим в контексті нашого дослідження є те, що серед основних функцій вказаного органу законом визначено організацію та проведення навчально-освітніх заходів з питань забезпечення прав і свобод людини, а також науково-методичне супроводження діяльності поліції щодо забезпечення прав і свобод людини.

Т. Сорочан визначає науково-методичну роботу як систему цілеспрямованих заходів, що на основі взаємодії науки та прак-

тики забезпечують безперервний професійний розвиток кадрів у певний період, що у взаємному зв'язку спричиняє підвищення якості виконуваної роботи [15].

Разом із тим в системі Міністерства Внутрішніх Справ, до складу якого входить Національна поліція України, функціонує Державний науково-дослідний інститут, який створено згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 року № 880 «Про реорганізацію вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ» [16] та наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27 вересня 2005 року № 827 із метою здійснення наукового та науково-технічного забезпечення діяльності системи органів внутрішніх справ України. Останній створено на базі Науково-дослідного інституту проблем зі злочинністю Національної академії внутрішніх справ, Науково-дослідного інституту спеціальної техніки МВС України, Державного науково-дослідного центру безпеки дорожнього руху та діяльності дорожньо-патрульної служби місцевої міліції, Центру моніторингу наукового забезпечення діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ.

Як можна відзначити, в системі Міністерства Внутрішніх Справ в наявності значна кількість науково-дослідних установ, що здійснюють наукове супроводження Національної поліції України зокрема та всіх органів виконавчої влади, що підконтрольні МВС, загалом.

Значний внесок у процедуру наукового супроводження діяльності поліції здійснюють вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, діяльність яких регламентована Законом України «Про Національну поліцію» (а саме ст. 76, яка визначає, що підготовка поліцейських здійснюється у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання) [4] та Положенням «Про вищі навчальні заклади МВС України», що затверджено наказом МВС України від 14.02.2008 № 62 [17]. У п. 2.1. Положення визначено, що головними завданнями вищих навчальних закладів системи МВС України є наукова, науково-педагогічна, науково-практична, науково-технічна і культурно-виховна діяльність.

Враховуючи структуру та науковий потенціал відповідних структур, доцільно зазначити, що в систему вищих навчальних закладів входять кафедри, які складаються з науково-педагогічних працівників (докторів філософії та докторів наук, доцентів, професорів), що в змозі здійснювати наукові дослідження на актуальні для Національної поліції тематики і проводити науковий аналіз окремих положень діяльності підрозділів поліції і нормативно-правового підґрунтя, на основі якого і діють останні.

На цьому перелік наукових установ, що здійснюють наукове супроводження Національної поліції України, не завершується, але їх діяльність є в цілому ідентичною та має одну мету, що дає підстави підводити підсумки на основі вже проаналізованих даних.

Висновки. Виходячи із наведених наукових інтерпретацій та припущень, регламентованих законом завдань Національної поліції України, а також аналізу діяльності декількох підрозділів, завданнями яких є наукове супроводження Національної поліції України, належить зазначити наступні висновки:

1. Наукове супроводження діяльності поліції є процесом послідовного створення системи знань, організації та проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських, кримінологічних і соціологічних досліджень, а також впровадження

їх результатів в освітній процес та практичну діяльність з метою більш ефективного виконання поліцією своїх основних функцій по захисту прав і свобод людини і громадянина від посягань.

2. Необхідно визнати, що певною мірою взаємозумовленість науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності пояснюється діяльністю з пошуку актуальних теоретичних та практичних проблем: збір інформації на відповідну тематику, підбиття підсумків та узагальнення результатів (в окремих випадках проведення конструкторських робіт, що мають на меті створення технічних механізмів, що можуть вирішити відповідні проблеми).

3. Отримання об'єктивної інформації за допомогою соціологічних досліджень дозволить Національній поліції України корегувати вектор розвитку та звертати увагу на найбільш проблемні на думку соціуму моменти, а близьке за значенням поняття «кримінологічний аналіз» полягає у можливості розробляти конкретні заходи, спрямовані на боротьбу зі злочинністю, будувати цю роботу цілеспрямовано та плановірно, правильно координувати діяльність органів охорони правопорядку і громадських організацій.

4. Сутність впровадження результатів наукового дослідження в навчальну чи практичну діяльність полягає в застосуванні отриманих в результаті процесів збору, аналізу, синтезу та підведення підсумків даних, що повинні сприяти підвищенню ефективності роботи в досліджуваному напрямку чи врахувати виявлені неточності в навчальному плані при підготовці фахівців із даного профілю.

5. Діяльність управління забезпечення прав людини в контексті науково-методичного супроводження Національної поліції України полягає в тому, що на основі взаємодії наукових положень (загальної теорії прав людини та доктрини конституційного права) та практики (кількість фактичних звернень громадян до управління з інформацією щодо порушення прав людини поліцейськими, а також результати фактичних перевірок ізоляторів тимчасового тримання та місць позбавлення волі) управління формує свої пропозиції, проводить навчання та тренінги з діючими працівниками Національної поліції, що дозволяє забезпечити працівників поліції від можливого вчинення ними протиправних дій по відношенню до громадян, що забезпечує безперервний професійний розвиток кадрів і підвищує ефективність роботи Національної поліції загалом.

Література:

1. Шинкарук О. Відбір спортсменів і орієнтація їх підготовки в процесі багаторічного вдосконалення як наукова проблема. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015. № 3. С. 16–28.
2. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навчальний посібник / В.М. Костюкевич, В.І. Воронова, О.А. Шинкарук, О.В. Борисова; за заг. ред. В.М. Костюкевича. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 554 с.
3. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М., 1995. 160 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII Відомості Верховної Ради. 2015. № 40–41. Ст. 379.
5. Дроч І.І. Оцінювання творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 41. С. 153–160. С. 156.
6. Система розроблення та поставлення продукції на виробництво / Правила виконання дослідно-конструкторських робіт. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/standarts/DSTU_3974-2000.pdf.

7. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель [Текст]: пер. з англ. / М. Кастельс, П. Хіманен. К.: Ваклер, 2006. С. 45
8. Шевченко М.І. Соціологічне дослідження як інструмент встановлення зворотного зв'язку з суспільством в процесі розробки і прийняття рішень на різних рівнях державного управління. «Молодий вчений» № 4.1 (31.1) квітень, 2016 р. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/4/193.pdf>.
9. Іванов Ю.Ф. І-20 Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2006. 264 с.
10. Лудченко А.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие / А.А. Лудченко, Я.А. Лудченко, Т.А. Примах; под ред. А.А. Лудченко. К.: Знання, 2001. 113 с.
11. Кашасв І.О., Пугачов Р.В. Впровадження результатів наукових досліджень у навчальний процес. Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України 2014, № 2(15)
12. Савченко Н.А. Інновації в освіті: основи і зміст. URL: <http://humanities.edu.ru/db/msg/84191> (дата звернення 13.03.2014).
13. Впровадження результатів наукових досліджень. URL: <https://helpiks.org/7-22726.html>.
14. Управління забезпечення прав людини. Національна поліція України (офіційний сайт). URL: <http://old.npu.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1998717>.
15. Сорочан Т. Концепція науково-методичної роботи в добу освітніх змін: традиції, інновації, перспективи розвитку. Методист. 2013. № 2. (14). С. 7–12. URL: http://lib.iitta.gov.ua/703966/1/Сорочан_6.pdf.
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 року № 880 «Про реорганізацію вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2005-п>.
17. Міністерство Внутрішніх Справ України/ Наказ від 14.02.2008 № 62 «Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08>.

Коваленко А. В. Научное сопровождение полицейской деятельности в современной Украине: теоретический и практический подход

Аннотация. В статье проанализированы понятия научного сопровождения, выяснены его сущность и значение, а также проанализированы полученные теоретические конструкции в контексте деятельности конкретных подразделений Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: научное сопровождение, полиция, полицейская деятельность, наука, обеспечение прав человека.

Kovalenko A. Scientific administration of police activity in modern Ukraine: theoretical and practical approach

Summary. The article analyzes the concept of scientific support, clarifies its essence and significance, as well as analyzes the obtained theoretical constructs in the context of the activity of specific subdivisions of the National Police of Ukraine.

Key words: scientific support, police, police activity, science, human rights.